

αυτάς. Οί Ιάπωνοι σεμνύνονται διὰ τὴν εὐκολίαν αὐτῶν περὶ τὸ μανθάνειν. Ὁ Κ. Ὀλίφαν λέγει, ὅτι ἐνῶ μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἐπέσθησαν οἱ Σίνοι νὰ παραδεχθῶσιν ἐν Τσιεν-τσίν τὴν Ἀγγλικὴν ὡς γλῶσσαν διπλωματικὴν, οἱ Ἰάπωνοι ἐξ ἐναντίας ἐζήτησαν αὐτήν. « Πόσον καιρὸν θέλετε, εἰπέ τις τῶν πληρεξουσίων πρὸς τοὺς Ἀγγλους, νὰ μάθετε τὴν Ἰαπωνικὴν! ἄφετε ἡμᾶς πέντε ἔτη, καὶ θὰ μάθωμεν ν' ἀποκρινώμεθα ἀγγλιστί. »

Μετὰ διακοπὴν δύο αἰώνων καὶ ἐπέκεινα, πρὸ ἐξ μόνον ἐτῶν ἐπανελάθον σχέσεις μετὰ τῶν ξένων ἐθνῶν· γνωστὸν δὲ ὅτι πρώτη ἡ Ἀμερικὴ ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῶν Ἰαπόνων. Τὸ 1854 εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σιμόδης ὁ πλοίαρχος Πέρρυ, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1853 μέχρι τοῦ 1856 στόλος ἀμερικανικὸς διέτρεξε τὰς θαλάσσας τῆς Ὀκάτσκι, τῆς Σινικής καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἀνοιγέοντας λιμένας πρὸς τοὺς ξένους. Τὸ 1858 ὁ Ρῶσος Πουτιατίν καὶ ὁ λόρδος Ἑλγιν συνελθόντες ἐν Γέδω, ἐσυνθηκολόγησαν ἐν ὀνόματι τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐσυνθηκολόγησε καὶ ἡ Ἀγγλία διὰ τοῦ Κ. Γρά· τοῦτο ἔπραξε καὶ ἡ Πορτογαλλία· σήμερον δὲ διαπραγματεύεται συνθήκην καὶ ἡ Πρωσία στείλασα δύο πλοῖα εἰς Γέδον. Τὰ διὰ τῶν συνθηκῶν τούτων νέα δικαιώματα παρεχωρήθησαν καὶ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν (1).

Ποία ἄρα γε θὰ εἶναι ἡ ἐπιρροή τῶν νέων τούτων ὄρων εἰς τόπον, ὅστις μεμονωμένος καὶ μακρὰν τοῦ ἄλλου κόσμου ἐδημιουργήθη καὶ ἀνεπτύχθη, τὸν ὁποῖον ἡ ἀπομόνωσις οὔτε ἐξησθένισεν, οὔτε καταφρονήτην παντὸς ὅ,τι ἡγνότε κατέστησε; Καὶ ὅμως, ὁ νοήμων, φιλόπονος, γενναῖος καὶ τίμιος τῆς Ἰαπωνίας λαὸς ἔχει, κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν, πρὸς ταῖς ἀρεταῖς αὐτοῦ καὶ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια παρ' ἡμῖν θὰ ἀνέτρεπον καὶ τὸ στερεώτερον κοινωνικὸν σύστημα στερεῖται, λέγομεν, παντὸς αἰσθήματος αἰδοῦς, ἔχει τὰ ἥθη εἰς ἄκρον ἐκλελυμένα καὶ κυδέρνησιν δεσποτικωτάτην, μὴ ἐπιτρέπουσαν μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐνέργειαν. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ἀνετράφη ἡ Ἰαπωνία, καὶ ἀκμάζει σήμερον, καὶ μόνη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὅσα συνεκροτήθησαν ἀνευ τῆς ἐπιρ-

ρροῆς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λευκῶν, κατιέρθησε νὰ συνθηκολογήσῃ ἀπὸ τῶν ἰσῶν μετὰ τούτων. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶδομεν, τὰ προϊόντα αὐτῆς εἶναι καὶ ἄφθονα καὶ πολύτιμα, ἀνάγκη νὰ διατηρηθῶσιν αἱ μετ' αὐτῆς σχέσεις διὰ τιμιότητος, εἰλικρινείας καὶ πνεύματος συμβιβαστικοῦ, ὅπως διαρκέσωσιν ἑσσεὶ χάριν πρὸ πάντων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συμφέροντος.

ΓΙΑΝΤΖΟΣ ΑΥΔΟΥΚ.

(Συνέχ. Ὁρα φυλλίδ. 280.)

— 000 —

— Μαντεύω τὸν σκοπὸν τῆς, εἶπον μειδιῶν πρὸς τὸν συνταγματάρχην ἀπορήσαντα διὰ τὸ ἀπροσδόκητον κίνημα τῆς γραίας. Φαίνεται ὅτι, κατὰ τὰς προλήψεις τῶν Βουλγάρων, πιστεύει καὶ αὐτὴ ὅτι θὰ ἐπέλθῃ δυστύχημα εἰς τὴν οἰκίαν ἐὰν ἀναχωρήσωμεν, χωρὶς καὶ ὁ οἰκοδεσπότης νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς ὑμᾶς τῆς φιλοξενίας τὰ καθήκοντα, καὶ ἡμεῖς ν' ἀνταποκριθῶμεν δεόντως εἰς αὐτά· ἀγνοῶ ἂν εἰς τὸν ξένον δίδεται ἀλλαχοῦ ὠραιότερον ὄνομα τοῦ διδομένου ἐν Βουλγαρίᾳ, πριγκίπῃ ἤτοι φίλου. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς ξένος ἀποφεύγει ποτὲ, ἔστω καὶ διὰ λόγον εὐγενείας, τὸ νὰ φέρῃ εὐτυχίαν εἰς τὸν φιλοξενούμενον κόπτων τὸν ἄρτον τοῦ μετ' αὐτοῦ.

— Διάβουε! τί θὰ εἰπῇ ὁ Δ... , ἀνεφώνησεν ὁ συνταγματάρχης ἰδὼν τὸ ὠρολόγιόν του, ὅταν μάθῃ ὅτι ἀφήσαμεν νὰ περάσῃ ἡ ὥρα τοῦ γεύματός του διὰ νὰ δοκιμάσωμεν τὰ βουλγαρικὰ φαγητά;

Καὶ ταῦτα λέγων διευθύνθη πρῶτος πρὸς τὴν σόμπα, ἣ τὴν μεγάλην αἴθουσαν· καὶ εἰσελθόντες εἶδομεν ὅτι ἦτο χωρητικὴ πεντήκοντα ἀνθρώπων καὶ ἐπέκεινα, καὶ ὅτι πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀσπρισθῇ με ἀσβεστον· τὸ ἔδαφος ἦτο ἐκ χώματος, καὶ ἐκαλύπτετο ποῦ καὶ ποῦ ἀπὸ ψιάθους. Ὅλα δὲ τὰ ἐπιπλα ἔσαν δύο ξύλινοι τράπεζαι καὶ τινα σκαμνία ὡσαύτως ξύλινα. Εἰς τοὺς τοίχους ἐκρέμαντο ἀτάκτως ἐργαλεῖα κυνηγετικά, στέφανοι ἐκ ξυλοκεράτων ἀπεξηραμμένων, δύο ἢ τρία ἐγχειρῶντα ὄργανα παραδόξου σχήματος, καὶ διάφορα χαλκότευκτα καὶ σιδηρὰ σκεύη· καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης ἔκειτο μεγίστη ἐστία, πλησίον τῆς ὁποίας ἠνοίγετο μικρὰ θυρίς φέρουσα εἰς τοὺς ὀπισθεν θαλάμους. Ἡ πρώτη τράπεζα, ἡ τῶν ξένων, ἦτο ἐσκεπασμένη με βαμβακερὸν χνοῶδες τραπεζομάνδυλον, πέριξ ἔχον κεντήματα διαφανῆ, ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια κατασκευάζουσιν αἱ βουλγαρίδες μετὰ πολλῆς ταχύτητος καὶ ἐπιτηδειότητος. Τρία δὲ μεγάλα σιδηρὰ πινάκια, ἐξ ὧν τὸ μὲν περιεῖχε πιλάφιον με κρέας καὶ χόντρον (πλιγοῦρι), τὸ δὲ ἄλλουρον ἀραβοσίτου με γάλα βραστὸν, καὶ τὸ τρίτον πλακοῦντα ἀπὸ μαῦρον σῖτον κολυμβῶντα εἰς τὸ βούτυρον, ἐδίδασκον εἰς τε τὴν ὄρσιν καὶ τὴν ὑσφησιν ἡμῶν τὴν βουλγαρικὴν μαγειρικὴν, ἥτις, καὶ με ὅλα τὰ σκώμματα τοῦ συνταγματάρχου, δὲν θ' ἀπῆρσεκα πολὺ οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν ταγματάρχην Δ. Δύο ἀγγεῖα περιέχοντα οἶνον ὑπόγλυκον, καὶ τρίτον ἄλλο

(1) Ὅλαί αἱ συνθήκαι περιέχουσι τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ἥτοι ἀποστέλλειν πρέσβειαν εἰς Γέδον καὶ προξένων εἰς τοὺς ἀνοιγέοντας λιμένας, καὶ ἄδειαν νὰ περιέρχωνται εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἰαπωνίας ὑποχρεοῦται νὰ στείλῃ πρέσβιν εἰς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ ἡγεμόνος μετ' οὗ συνθηκολογεῖ. Οἱ Γάλλοι, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Ρῶσοι κλ. ἔχουσι μὲν τὴν ἄδειαν νὰ κατοικήσωσιν εἰς τοὺς ἀνοιγέοντας λιμένας, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ μακρυνθῶσι πέραν ὁρισμένου τινὸς διαστήματος. Πρὸς τοῦτοις ἔχουσι καὶ δικαίωμα νὰ μετέρχωνται ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναγείρωσι ναοὺς καὶ νεκροταφεῖα, καὶ νὰ δικάζωνται ὑπὸ τῶν ἰδίων προξένων. Τὰ ξένα νομίσματα εἶναι βασιτά, καὶ τὰ ἐντόπια ἐξάγονται πλὴν τῶν χαλκίνων. Τὰ ἐξαγόμενα πληρώνουσι δ' τοῖς 0,0 πλὴν τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ τοῦ ἀκατεργάστου χαλκοῦ. Ἀπαγορεύεται ἡ εἰσαγωγή τοῦ ὀπίου. Ἐκαστον πλοῖον πληρῶνει εἰσερχόμενον 81 φράγκα.

πλήρες ρακίου ἐκ δαμασκηνῶν, ἔκειντο εἰς τὴν ἄκραν τῆς τραπέζης· τὰ τριβλία ἦσαν φαυεντινά, καὶ ἐφ' ἐκάστου ἦτο βρίτουα ἢ μάχαιρα μετ' ἐξυλίνην λαβίδα ὑαλοκόλλητον, τῆς ὁποίας ἡ λεπίς εἶναι μὲν μαύρη, κόπτει ὅμως ὡς ξυράριον.

Ἐνῶ δὲ ἐγευόμεθα μᾶλλον διὰ τὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιέργειαν ἢ τὴν ὀρεξιν ἡμῶν, ἤκούσαμεν φωνὰς πρὸς τὴν θύραν, καὶ στρέψαντες τὴν κεφαλὴν εἶδομεν τὸν τσαούσην Ὀσμὰν καὶ τοὺς πέντε ἢ ἑξ συνοδευτικούς μας ἱππεῖς, οἵτινες μᾶς ἐχαιρέτιζον διὰ τῆς θύρας. Περιφερόμενοι καὶ ἀρπάζοντες εἰς τὰ χωρία, κατὰ τὴν συνήθειάν των, οἱ βασιβουζούκιδες αὐτοί, εὗρον τὴν θύραν τῆς αὐλῆς τοῦ Γιάντζου ἀνοικτὴν, καὶ εἰσῆλθον ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀρπάσωσι καὶ ἀπὸ αὐτῆν· ὠμίλουν δὲ τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὴν γραῖαν μετ' ὕψος φιλικὸν καὶ σχεδὸν μειλίχειον, διότι οἱ μουσουλμάνοι οὕτω πῶς μεταχειρίζονται τοὺς ραγιαδάς πρὶν ἀρχίσωσι νὰ τοὺς ἀπειλῶσι καὶ νὰ τοὺς δέρωσιν. Ἐγὼ δὲ, διὰ νὰ προλάβω μάλιστα τὴν δυσἀρέσκειαν τοῦ συνταγματάρχου, ἔσπευσα νὰ εἶπω εἰς τὸν τσαούσην, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην παρακτροπὴν ἂν περιέπιπτεν εἴτε αὐτὸς εἴτε τις τὸν περὶ αὐτῶν ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς οἰκίας, θὰ ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς· ἀλλ' ὁ πανούργος Τουρκομάνος ἐμειδίασε δείξας τοὺς μακροὺς καὶ λευκοὺς ὀδόντας του, ὡς τὸ σαρκοβόρον θηρίον, τὸν ὁποῖον ἔρπει διὰ τὸν φόβον τῆς μάστιγος τοῦ δαμαστήρος. Μετὰ ταῦτα ἀπέτεινε μετ' ἡθὺς ἀδημονίας λέξεις τινὰς πρὸς τοὺς ἀξιόους συνἀρπυγὰς του, καὶ ὅλοι ἐκάθησαν κατὰ γῆς διὰ νὰ φάγωσιν ἀνετότερον τὸν πλακοῦντα, τὰ ἀγγοῦρια, καὶ τὸν τυρὸν τὰ ὁποῖα παρέθετο αὐτοῖς μετ' ἐπιθυμίαν ἢ ἀγαθὴν γραῖαν· ὁ Μεχμέτ ὅμως, μὴ θελήσας νὰ μεθεῖξῃ τοῦ δείπνου, ἐστάθη ὀρθός, διότι καθὼς Ὀσμανλὴς κατεφρόνει εἰς ἄκρον τοὺς πλάνητας τῆς Ἀνατολῆς στρατιώτας, τοὺς ὁποῖους αἱ πολεμικαὶ περιπτώσεις τοῦ 1853 ἔτους ἐκάλεσαν ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν ἐρήμων αὐτῶν καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμῃ τὰς ὀχθὰς τοῦ Δουνάβεως. Διὰ τοὺς ἀμύσθους τούτους στρατιώτας ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἐδαπάνησε πλείονα ἢ ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν συντήρησιν τακτικοῦ στρατοῦ. Ἐνῶ λοιπὸν ἐκεῖνοι ἔτρωγον εὐθυμοί, ὁ Μεχμέτ περιείχετο σοβαρὸς ὑπὸ τὸ παράπηγμα, κατασκοπῶν τὰ περὶ αὐτὸν καὶ ἔχον καὶ τὰς δύο χεῖρας εἰς τὰ πιστόλιά του.

Ἐν τούτῳ ὁ συνταγματάρχης ἰδὼν καὶ πάλιν τὸ ὠρολόγιόν του, ἤτοιμάζετο νὰ σηκωθῇ, ὅτε εἶδομεν ἀνοίγεισαν τὴν παρὰ τὴν ἐστίαν θυρίδα, καὶ εἰσελθόντα ἄνθρωπον, οὗ τινος ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισις ἐκίνησε τὴν περιέργειαν ἡμῶν.

— Ζ' μπογκὸμ ὀσιάτζ (ὁ Θεὸς μετ' ὑμῶν)! εἶπεν ὁ εἰσελθὼν, θεὸς πρῶτον τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ μετώπου.

— Γ' ντόμπρυ τσὰς ποτσάν (καλῶς ὥριστες), ἀπεκρίθην εὐθὺς παρατηρήσας αὐτόν, καὶ πεισθεὶς ὅτι ὁ μυστηριώδης ἐκεῖνος ἦτο αὐτὸς ὁ Γιάντζος Αὐδοῦκ.

Ἐἶχε δὲ τὴν ἡλικίαν ἀκμαίαν, τριάκοντα ἕως τριάκοντα πέντε ἐτῶν, τὸ ἀνάστημα μεσαῖον, ἀλλὰ ἡ-

ράκλειον, ὡς ἐφαίνετο, τὴν δύναμιν. Εἶδεν ἦτο καὶ ἐνδεδυμένος ὡς χωρικός βούλγαρος, τὸ λευκὸν ὅμως καὶ κεντημένον ὑποκάμισόν του εἰδείκνυνεν ὅτι ἀνήκεν εἰς ἀνωτέραν τάξιν· τὸ στῆθός του, ἀνοικτὸν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, ἦτο δασὺ ὡς δέρμα θηρίου. Εἰς τὴν ζώνην του, πλὴν τῆς θήκης τῶν φυσεκίων, ἔφερεν ἄπειρα ὅπλα, ἦτοι καλιτζέ ἢ κυστὴν σπάθην τῆς Δαμασκοῦ ἐντὸς κοκκίνης θήκης, ἀκινάκην κατεσκευασμένην εἰς Νιόουσταν ἀπὸ Βουλγάρους ὀπλοποιούς, τρία ἢ τέσσαρα χαντζέρια διαφόρων σχημάτων καὶ μεγέθους, καὶ δύο ζεύγη πιστολίων, τῶν ὁποίων τὰ ἥττον πολυτελεῖα εἴλκυσαν ἀμέσως τὴν προσοχὴν ἡμῶν, διότι ἦσαν μεγαλοπρεπῆ ἐξάκροτα *ριβόλβερ*, εἰς Γερμανίαν κατεσκευασμένα. Ἐκρέματο πρὸς τοῦτοις εἰς τὴν ράχιν του ἀπὸ μεταξωτοῦ γαϊτανίου ραβδωτοῦ καραβίνα, τὴν αὐτὴν ἔχουσα καταγωγὴν. Ἀπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτὴν ὀπλοθήκην, ἥτις ὅμως δὲν ἐκόλυε διόλου τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήματων του, ἐμαντεύετο εὐκόλως, ὅχι μόνον ἡ ἀκαμπτος θέλησις ἀνδρὸς ἀπόρασιν ἔχοντος ν' ἀποθάνῃ μετὰ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ἡ τόλμη καὶ ἡ ἐπιτηδειότης αὐτοῦ ἀκαταπαύστως παλαιόντος πρὸς τρομεροὺς ἐχθρούς. Ἀλλ' οὐχ ἥττον καὶ τὸ ἦθος τοῦ ἦτο ἀξιοσημείωτον· τὸ πρόσωπόν του εἶχε τὸ ἀνδρικό καὶ στρατιωτικὸν κάλλος τῶν Οὐγγρων καὶ Σέρβων· περιεχέετο ὅμως ἀπὸ μελαγχολίαν ἐξορίσασαν, ὡς ἐφαίνετο, διὰ παντὸς τὸ μειδίαμα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἡστραπηδόλουν διὰ τῶν πυκνῶν βλεφαρίδων του, καὶ ἐζωογόουν τὸ κατάψυχρον καὶ αὐστηρὸν πρόσωπόν του· ἦσαν δὲ γοργοί, δύσπιστοι, σχεδὸν θηριώδεις, καὶ σ' ἐνθούμιζον τοὺς τῶν ἀγρίων θηρίων ὅταν ἐννοῶσιν ὅτι ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ὁ δασύτατος καὶ μαῦρος μύσταξ του, ἐκρυπτε σχεδὸν τὰς σιαγόνας του, καὶ ἡ πυκνοτάτη καὶ μαύρη κόμη του, πίπτουσα ὡς χαίτη εἰς τὸν τράχηλόν του, ἐδίδεν εἰς τὴν κεφαλὴν του ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν τοῦ λέοντος. Καὶ ὅμως μετ' ὅλον τὸ τρομερὸν τοῦτο ἦθος του, ἐβλεπε ἀπὸ τοὺς τρόπους αὐτοῦ τὴν ταπεινότητα, τὴν ἀπλότητα καὶ τὸν εὐήθειαν δι' ὧν διακρίνεται καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις ὁ Βούλγαρος ραγιαδάς.

Διαρκούσης τῆς παρατηρήσεώς μου αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔγεινε ταχύτερον ἢ ὅσον ἐπεριγράφη, ὁ εἰσελθὼν, χωρὶς νὰ δείξῃ ὅτι ἐνόησε τὴν περιέργειαν ἡμῶν, ἐκάθησε παρὰ τὴν δευτέραν τράπεζαν, κειμένην πλησίον τῆς ἐστίας καὶ ὅχι μακρὰν τῆς θυρίδος. Ἐπειδὴ δὲ παρατηρήσαμεν ὅτι δὲν ἀπέβαλε τὰ ὅπλα του, ὑπεθέσαμεν ὅτι ἡ ἀδιαφορία του ἦτο προσπεινημένη, καὶ ὅτι ἐπροφυλάττετο πάντοτε ἀπὸ ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν. Ἐν τούτῳ ἦλθεν ἡ ἀγαθὴ γραῖα κομίζουσα τὸ γεῦμα τοῦ Γιάντζου· οὗτος δὲ χωρὶς καὶ νὰ τὴν ἰδῇ, ἤρχισε νὰ τρώγῃ, ἔχων ὅμως προσηλωμένην τὴν προσοχὴν του εἰς τοὺς ὑπόπτους ξένους οἵτινες, σσεωρευμένοι εἰς τὴν θύραν ἔτρωγον ὡς πειναλέοι σκύλοι.

— Ἐάν, εἶπον διακόψας τὴν σιωπὴν, ὅ,τι ἐμάθαμεν εἶναι ἀληθινόν, θὰ εἶσαι ὁ τσορμπατζῆς Γιάντζος, τὸν ὁποῖον ἐπονομάζουν Αὐδοῦκ.

— Ναί Γόσποδη (κύριε), με ἀπεκρίθη κλίνας ὠπωσθὺν τὴν κεφαλὴν, εἶμαι ὁ Γιάντζος.

— Ἐπεθυμούσαμεν νὰ σὲ ἰδῶμεν, ἐπανέλαθον, διὰ ν' ἀκούσωμεν ἀπὸ τὸ στόμα σου τὰ παράδοξα πράγματα τὰ ὅποια μᾶς εἶπαν διὰ σέ. Εἴμεθα ξένοι ἀξιωματικοί, ταξειδεύοντες εἰς αὐτὰ τὰ μέρη διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου· ἐκεῖνοι δὲ ἐκεῖ κάτω, εἶναι ριεδίγιδες, τοὺς ὁποίους μᾶς ἔδωκεν εἰς συναδίαν ὁ πασᾶς τῆς Σούλας.

— Καλῶς ὀρίστατε, ἀπεκρίθη ὁ Γιάντζος· πλὴν ἐδῶ βλέπω μόνον τὸν Γάλλον *μὶρ-αλάι* καὶ σέ· ποῦ εἶναι ὁ *μπίμπασης* (ταγματάρχης), ὁ ὅποιος γράφει τοὺς δρόμους, καὶ ἔχει καραβίαν ἢ ὁποία σημαδεύει χίλια βήματα μακρὰν; Διὰ τί ἔμεινεν εἰς τὴν σκηνήν;

— Ἐπειδὴ ἡξεύρεις ποῖοι εἴμεθα καὶ διατί ταξειδεύομεν σὲ λέγω, εἶπον ἀτενίζων αὐτόν, ὅτι καὶ ἡ ἐλαχίστη προσβολὴ ἐναντίον μας ἢ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων μας θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότατα. Ὅπως καὶ ἂν ἔμαθες τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ σκοποὶ σου, καλοὶ ἢ κακοί, μάθε ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς μὲ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι οὔτε ζητοῦν τίποτε ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν οὔτε τὸν φοβοῦνται.

— Καὶ ἂν δὲν ἐτρώγετε τὸ ἄλας μου, ἀπεκρίθη ἀφελῶς ὁ Γιάντζος, ἀρκεῖ ὅτι εἰσθε Γάλλοι, καὶ διὰ τοῦτο σᾶς σέβομαι ὡπως τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μου· διὰ χάριν σας θὰ σεβασθῶ καὶ ἐκείνους τοὺς τυχοδιώκτας τῆς Ἀνατολῆς. Μάθετε ὅμως ὅτι δὲν σᾶς ἀπῆντησα σήμερον πρώτην φοράν. Σᾶς εἶδα πρὸ τριῶν ἐβδομάδων εἰς *Ρασγράδ*, ὅπου ἔμαθα ποῖοι εἰσθε, καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν σᾶς ἐξαναεῖδα εἰς *Σανσκλάρ*. ἡξεύρω ὅτι ἔρχεσθε ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ *Ομέρπασα*, ἀπὸ τοῦ *Ρουστσούκι*, καὶ ὅτι πηγαίνετε εἰς *Σιλίστριαν*. Εἶπε τὸν *μὶρ-αλάι*, *Γόσποδι*, ὅτι εἶμαι φίλος τῶν Γάλλων. Ὅλοι ἐδῶ τοὺς ἀγαπῶμεν διότι εἶναι ὡς καὶ ἡμεῖς καλοὶ χριστιανοί, γενναῖοι ὡς σίδηρος, καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀδικίας. Εἶδα τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον εἰς *Βάρναν*, καὶ δὲν τὸ ἐχόρταιναν τὰ μάτια μου. Μεγάλος λαός! Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ ὑπερασπισθοῦν τοὺς ταλαιπώρους *Βουλγάρους* κατὰ τῶν *Τούρκων*.

Ἡ συνομιλία μας ἐγένετο ἕως τότε βουλγαριστί καὶ ἐπειδὴ ὁ συνταγματάρχης δὲν ἐνόει, ἀφοῦ τῷ εἶπον ἐν ὀλίγαις τὰ περὶ τοῦ Γιάντζου, ἤρχισα νὰ ὁμιλῶ τουρκιστί.

— Δὲν με λέγεις, ἠρώτησα τὸν Γιάντζον, ἀφοῦ ὁμιλεῖς ὡς καλὸς χριστιανὸς καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος, διὰ τί κάμνεις πράγματα τὰ ὅποια μισεῖ καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἡ συνείδησις; Σὲ κάμνω αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν διότι με εἶπαν ὅτι ἀπηνήθης τὴν ζωὴν τοῦ τιμίου ἀνθρώπου διὰ νὰ χορτάσῃς τὰ πάθη σου, καὶ ὅτι μόνον νόμον γνωρίζεις τὸ τουφέκι σου.

Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐρώτησιν ἀκούσας ὁ Γιάντζος ἀνέφριξεν ὅλος· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἤκτινο-βόλησαν φλόγας, καὶ τὸ σκυθρωπὸν πρόσωπόν του ἐγένετο τσοῦτσο φοβερόν, ὥστε καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἔφερα τὴν δεξιάν εἰς τὰ πιστόλιά μου. Ἀλλὰ κατορθώσας ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν χεῖμαρρόν τῆς ὀργῆς ὅστις

ἐφαίνετο ἔτοιμος νὰ ἐκραγῇ, με ἀπεκρίθη ἀταράχως·

— Γάλλε! πρώτος σὺ ἐτόλμησες νὰ βάλῃς τὸ δάκτυλον εἰς τὰ σπλάγχνα μου, καὶ νὰ ἐγγίσῃς πληγὴν ἢ ὁποία θὰ εἶναι πάντοτε ἀνοικτὴ· ἀλλὰ δὲν σὲ κατακρίνω· διότι καὶ ἡ πληγὴ μου αὐτὴ ἂν ἦτον δυνατόν νὰ σὲ ἠμιλήσῃ, δὲν θὰ ἐννοοῦσες πάλιν τὴν κακὸν τὸ ὅποιον με ἔκαμες. Ναί, σὺ εἶπες τὴν ἀλήθειαν. Εἶμαι μεγάλος ἀμαρτωλός. Ἐφόνευσα ἀνθρώπους, καὶ τὸ χέρι αὐτὸ θὰ χύσῃ αἷμα ἀνθρώπινον ἕως ὅτου αἰσθάνεται δύναμιν. Πλὴν, διὰ τί μ' ἐρωτᾷς; Σὲ ἀφῆρισε κάνεις τὴν τιμὴν σου, τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν σου, τὸ ἥμισυ τῆς ψυχῆς σου; Κάνεις ξένος ἢ τύραννος ἐμόλυνε τὴν οἰκίαν σου μὲ κηλῖδα ἢ ὁποία δὲν ἐξαλείφεται ποτέ; τὸ χέρι τοῦ ἐτόλμησε νὰ σὲ ἀρπάσῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οἱ τύραννοι ἀφήνουν καὶ εἰς τοὺς τελευταίους δούλους; Σὲ ἄρπαξαν, ὅπως ἄρπαξαν ἀπὸ ἐμὲ, περισσότερα ἀπὸ τὴν ζωὴν σου;.. ἂν τοῦτο δὲν σὲ συνέβη, δὲν ἠμπορεῖς βέβαια νὰ ἐννοήσῃς ἕως ποῦ φθάνει τὸ χρέος τοῦ αἵματος, τὸ ὅποιον ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀναγκάσω τοὺς Ὀσμανλίδας νὰ πληρώσουν, οὔτε πόσας σφαῖρας πρέπει νὰ στείλω ἀκόμη εἰς τὴν καρδίαν των, ἕως οὗ εὐχαριστήσῃ ὁ θάνατος καὶ με εἰπῇ· — Φθάνει.

Μόλις ἐπρόφερε τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν, καὶ βλέμμα ὅμοιον μὲ ἀστραπὴν ἐξηκοντίσθη ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ὡς διὰ νὰ κεραυνοβολήσῃ ἐχθρὸν ἀόρατον, καὶ ἡ δεξιὰ του ἤρπασεν ἐν ἀκαρεῖ ἐν τῶν πιστολίων τὰ ὅποια ἔφερεν εἰς τὴν ζώνην του. Καὶ ὅμως, πρὶν λάβῃ καιρὸν νὰ τὸ σηκώσῃ, ἤκούσαμεν τὸν κρότον ἄλλου πιστολίου ἐκπυροκροτήσαντος σχεδὸν παρὰ τὴν κεφαλὴν μας, καὶ στραφέντες παρατηρήσαμεν τὸν *Μεχμέτ* μὲ ὀφθαλμοὺς ἐτεροπλανεῖς καὶ μὲ γένειον ἀνατριχιασμένον, ἀπειλοῦντα τὸν Γιάντζον μὲ τὸ ἔτι καπνίζον ὄπλον του.

— Σκύλε γκιόουρα! ἀνέκραξε μὲ φωνὴν βραγχώδη, λάβε αὐτὴν τὴν πληρωμὴν ἀπὸ ἑνα Ὀσμανλῆν, καὶ θὰ εἶναι ἡ τελευταία.

Ἄλλ' ὁ συνταγματάρχης σηκωθείς, ἐστάθη μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων μὲ ἥθος ἐπιτακτικόν. Ὁ *Μεχμέτ* εἶχε πυροβολήσῃ μὲ τόσῃ σπουδῇ, ὥστε ἡ σφαῖρα περάσασα πλησίον τῆς κεφαλῆς τοῦ Γιάντζου, ἐκτύπησεν εἰς τὸν τοῖχον. Ὁ Γιάντζος ἐνόησεν ἀμέσως ὅτι ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη προσβολὴ προῆλθεν ἀπὸ μόνον τὸν καθάσῃν, καὶ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐνειχόμεθα διόλου εἰς αὐτήν. Διὸ καταστείλας τὴν ἀγανάκτησίν του, ὅχι μόνον δὲν ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπέθεσε τὸ ὄπλον του εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἐπερίμενε τὸ τέλος τῆς ὑποθέσεως ὡς ἂν ἦτο ξένος. Οἱ δὲ μπασιμπουζοῦκαι, ἀκούσαντες ἐνῶ ἐκραιπάλων τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου, ἀνεπετάχθησαν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβῶσιν. Ὁ δὲ συνταγματάρχης ἔξω φρενῶν μοι εἶπεν·

— Εἶπε εἰς τοὺς ἀπίστους αὐτοὺς, ὅτι ἀμέσως χύνω τὰ μυαλὰ ἐκείνου, ὁ ὅποιος ἤθελεν ἐγγίξει τὰ ὄπλα του. Καὶ σὺ, εἶπεν εἰς τὸν καθάσῃν, ... ἔπρεπε νὰ σοῦ κόψουν τὸ χέρι, διότι ἐτόλμησες νὰ πυροβολήσῃς ἐμπροσθέν μου, ἐναντίον ἀνθρώπου ὁ ὅποιος μᾶς φιλοξενεῖ. Δὲν ἠμπόρεσες ἀκόμη νὰ μάθῃς ὅτι

δὲν εἶσαι εἰς τὴν συνοδίαν πασᾶ, ὥστε νὰ κρίνης τούρκικα, ἀλλ' ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γάλλου ἀξιωμακοῦ, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ περιμένῃς καὶ νὰ σέβῃσαι τὰς διαταγὰς ἂν δὲν θέλῃς νὰ σὲ τουφεκίσουν; Φύγε, καὶ εὐχαρίστησε τὴν ἀνεπιτηδεϊότητά σου.

— *Masala!* ὑπακούω, ἀπεκρίθη ταπεινῶς ὁ Μεχμέτ φέρων τὴν δεξιάν εἰς τὸ μέτωπόν του.

— Δίωξε τοὺς σκύλους αὐτοὺς, ἐπρόσθετεν ὁ συνταγματάρχης δείξας μοι τοὺς μπασιμπουζούκιδας. Ἦμπορεῖς, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν Γιάντζον, νὰ ἐμπιστευθῇς εἰς ἡμᾶς, καθὼς ἡμεῖς ἐμπιστευόμεθα εἰς σέ. Εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ σὲ ζητήσω λόγον διὰ τὴν διαγωγὴν σου, διότι εἶμαι σύμμαχος τῶν Τούρκων, καὶ ἐπομένως ἐχθρὸς σου· ἀλλὰ μὲ φαίνεται τίμιος ἄνθρωπος, βιασθεὶς εἰς τὸ ἐγκλημα ὄχι ἀπὸ κακίαν ἀλλ' ἀπὸ ἐκδίκησιν. Πλὴν τούτου εἶμαι ξένος σου καὶ ὄχι δικαστὴς σου. Ἐὰν ἔχῃς συνείδησιν αὐτὴ ἃς σὲ κρίνῃ.

— Ἄκουσε, πασᾶ, εἶπεν ὁ Γιάντζος, καὶ σὺ, τερζιμάμπη, ἀκούσατε καὶ οἱ δύο τί θὰ σᾶς εἰπῶ, καὶ ζυγίσετε τοὺς λόγους ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος, δὲν θέλει νὰ σᾶς ἀπατήσῃ. Θὰ τοὺς εὑρετε δικαίους καὶ λαμπροὺς ὡς μάλαγμα. Εἰσθε Γάλλοι· εἰς τὸν τόπον σας ὑπάρχουν νόμοι, οἱ ὁποῖοι προστατεύουν τὴν τιμὴν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τιμωροῦν τὴν βίαν καὶ τὴν ἐπιβουλήν, δικαιονοῦν τὸν ἀδύνατον καὶ τὸν ὑπερασπίζονται κατὰ τῆς ἀδικίας τοῦ δυνατοῦ. Οἱ βάρβαροι δὲν ἤλθαν ποτὲ ν' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας σας τὰς συζύγους σας, ἢ τὰς θυγατέρας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων των. Ποτὲ τοιαῦτα κακούργηματα δὲν ἔφεραν αἰσχύνην καὶ πάθος αἰώνιον εἰς τὰς οἰκίας σας. . . Ἰδοὺ, Γάλλοι, τί κακὸν μ' ἔκαμαν οἱ Τούρκοι! Κρίνατε καὶ αὐτοὺς καὶ ἐμὲ, καὶ ἀφοῦ ζυγίσετε τὸ κακούργημα, εἰπέτε ἐν συνειδήσει ποία εἶναι ἡ πληρωμὴ των.

Ἐγεννήθην εἰς τὸ χωρίον τοῦτο· ἡ οἰκογένειά μου ὅμως κατήγετο ἀπὸ Τύρνοβον, τὴν πρωτεύουσάν των τελευταίων βασιλέων μας. Ὁ πατὴρ μου, ἂν καὶ ἦτον ἀπόγονος τῶν ἀρχαιοτέρων χριστιανῶν τοῦ τόπου, μετῆρχετο ὅμως τὴν τέχνην τοῦ ὀπλοποιοῦ εἰς τὰς ὀχθὰς τῆς Ἰάντρας, ποταμοῦ χρυσοφόρου· ἦτον ἐπιτηδεύτατος εἰς ὅλα, καὶ ἐφημιζετο πρὸ πάντων ὡς ἀριστος χύτης μεταλλῶν. Ὁ πασᾶς τοῦ Βιδινίου ἀκούσας δι' αὐτὸν, τὸν ἐπροσκάλεσε καὶ τὸν διώρισεν ἀρχηγὸν τῶν ἐργατῶν του εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀργύρου τὰ ὁποῖα εἶχε τότε εἰς Σρεβρένιαν· ἀφοῦ δὲ ἔγεινε πλούσιος ὁ πατὴρ μου καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν βασιλῶν τοῦ τόπου του, πρώτην φροντίδα εἶχε πῶς νὰ μὲ κάμῃ ἐλεύθερον. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ μὲ ἀναθρέψῃ εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐμάνθανα νὰ κύπτω τὴν κεφαλὴν ἐμπροσθεν τῶν Τούρκων, μόλις ἤρχισα νὰ διακρίνω τὸ δεξιὸν ἀπὸ τὸ ἀριστερόν μου χεῖρ, καὶ μὲ ἐστεῖλεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Καρλικῶ, ὅπου ζοῦν τριακόσιοι καὶ ἐπέκεινα μοναχοὶ ζωὴν ἀγίαν. Ἐμείνα ἐκεῖ ἕως εἰς τὸν δέκατον ὀγδοὺν χρόνον τῆς ἡλικίας μου, προφυλαγμένος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας καὶ τοῦ γένους μου, ὀλίγον προοδύων εἰς τὴν γραμμα

τικὴν καὶ τὴν θεολογίαν, ἀλλὰ μανθάνων νὰ μεταχειρίζομαι ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὀπλῶν καὶ νὰ θαυμάζω τὰ ἄλογα τὰ ὁποῖα πίνουν ἀπὸ τὰ νερά τοῦ Βίτ, καὶ εἶναι τὰ καλῆτερα τῆς Τουρκίας. Ὁ πατὴρ μου, ἰδὼν ὅτι δὲν εἶχα καμμίαν κλίσιν νὰ γίνω καλόγερος, μὲ ἔφερεν εἰς μεγάλα ὑποστατικά εἰς Κεραχάμ, πλησίον εἰς τὸ 'Ρασγρὰδ, ὅπου εἶχεν ἑκατὸν καὶ περικοτάρης φοράδας μὲ τὰ παιδιὰ των. Ἐμείνα ἐκεῖ κάμποσους χρόνους, κύριος τοῦ ἐαυτοῦ μου καὶ πάντῃ ἐλεύθερος, ἀγνοῶν καὶ τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας τῆς οἰκογενείας μου· πρὸς δὲ τοὺς Τούρκους δὲν εἶχα οὔτε σέβας οὔτε μῖσος, διότι τοὺς ἔβλεπα μόνον εἰς τὰς πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπήγαινα διὰ νὰ πωλῇσω ἄλογα· καὶ ἀδιάφορον μὲ ἦτον ἂν οἱ ἀγοραστὰὶ ἦσαν χριστιανοὶ ἢ μουσουλμάνοι. Ἐν τούτῳ νέοι τινὲς ὁμόθησκοί μου ἤρχοντο ἔκτοτε καὶ μ' ἐπεσκέπτοντο, καὶ μὲ παρέσυραν εἰς τὰ περίετρα χωρία. Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους ἀπαντούσαμεν πολλοὺς θεριστὰς ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸν Δούναβιν, καὶ τὴν νύκτα ἐπίναμεν, ἐγελοῦσαμεν καὶ ἐχορεύαμεν μέσα εἰς τὰ χόρτα. Ἄν καὶ εἶχα μεγαλώσει, ἀγαποῦσα ὅμως ἀκόμη τὰς διασκεδάσεις, ἀγνοῶν ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πάθη εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτῳ ὅταν ἐτραγουδοῦσα καὶ ἐπαίζα ταμπουράν, τὸν ὁποῖον εἶχα διδαχθῇ ἀπὸ ἑνα ἀισίγγανον, ἐπιτήδειον ἀλογοῖατρόν, ἔβλεπα ὅτι αἱ νέαι τοῦ 'Ρασγρὰδ μᾶς ἤκουαν εὐχαρίστως· καὶ ὅταν ἤρχετο ἡ ἀράδα μου νὰ σύρω τὸν κολόν, ἤξευρα ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀπέβαλε καμμία ἐὰν τὴν ἐκλεγα κοιλοβοδίτσαν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἤλθεν εἰς τὰς ἐορτὰς μας ἡ κόρη ἐνὸς ἀγιάνη προσπύτος, καὶ μόλις ἐφάνη μ' ἔκαμε καὶ ἐλησμόνησα ὅλας τὰς ἄλλας. Ὅταν τὴν εἶδα, τὰ μάτια μου ἐμαγεύθησαν ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς, καὶ ὅταν τὴν ὠμίλησα ἡ καρδιά μου ἠκολούθησε τὰ μάτια μου· τότε ἔμαθα τί εἶναι ἔρως. Ἄμποτε νὰ ἀπέθνησκα τότε! Θ' ἀπέθνησκα εὐχαριστιμένος ὅτε τὰ χεῖλη μου ἤγγισαν τὸ γλυκὺ ποτίριον τῆς εὐτυχίας, χωρὶς νὰ δοκιμάσουν καμμίαν πίκραν. Πλὴν ἤμην νέος καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τὰ ἔβλεπα ὡς τὰ βλέπουν οἱ νέοι· ἡ Μαρτίσα, αὐτὸ ἦτο τὸ ὄνομα τῆς κόρης τοῦ ἀγιάνη, ἦτον τότε δεκαπέντε χρόνων, ὡραία καὶ ὑπερήφανος ὡς παναγία. Τὴν ἐλάτρευα μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, μὲ ἀγάπησε καὶ αὐτὴ, καὶ ὠρκίσθημεν νὰ ὑπανδρευθῶμεν· ὀλίγοι χρόνοι ἐπέρασαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατὴρ μου ὑπερήφανος, ἐπέστρεψα εἰς Σρεβρένιαν, ὅπου μ' ἐπροσκάλεσεν ἡ μητέρα μου διὰ νὰ ἀναλάβω τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων μας. Συγχρόνως καὶ ὅλοι οἱ ἀγιάνιδες τοῦ χωρίου μ' ἐκλεζαν εἰς ὀρμπατζήν ὡς ἦτον καὶ ὁ πατὴρ μου. Τότε πρώτην φορὰν ἤρχισα νὰ γνωρίζω τοὺς Τούρκους, καὶ νὰ μετρίω τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον χωρίζει ἕναν βασιλῆα ἀπὸ ἑνα ὀσμάνην. Ἐχὼν χρέος νὰ πληρώσω εἰς ὀνόματος τῶν συντοπιτῶν μου τὸ ὅλον ποσὸν τῶν τεσχερέδων (φόρον) εἰς τὸν μουχασίφ (εἰσπράκτορα) τῆς Σιμιστρίας, ἢ καὶ νὰ ὑποβάλλω τὰ παράπονά των εἰς τὸν μεχκεμέ (δικαστήριον) τοῦ πασᾶ, ὑπέφερα ἀδιακόπως σχεδὸν ἀδικίας, δόλον καὶ βίαν. Εἶδα καθαρά ὅτι σεῖς οἱ φράγκοι, ἂν καὶ χρι-

στιανοί, δὲν θέλετε νὰ ἐννοήσετε, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ κατακτητοῦ ἐξακολουθεῖ πάντοτε εἰς τὸν τόπον μας, καὶ ὅτι εἶναι ὁ μόνος νόμος τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς ταλαιπώρους χριστιανούς. Προτιμότερον ἦτον ἂν ἤμεθα σκλάβοι, διότι ὁ σκλάβος, ἂν καὶ δέρεται ὡς σκύλος, τοῦλάχιστον τρέφεται ἀπὸ τὸν κύριόν του· ὁ ἐλεύθερος ζῇ μὲ τοὺς ἰδρωτάς του προστατευόμενος ἀπὸ τὸν νόμον· ἡμεῖς ὅμως, οἱ ταλαιπώροι βασιλιάδες ζῶντες εἰς ἀέναν φόβον, χωρὶς νὰ εἴμεθα σκλάβοι, ἀνήκοντες εἰς τὸν ἐκυτὸν μας χωρὶς ὅμως νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι, ἀπολαμβάνοντες σήμερον τὸν καρπὸν τῶν ἰδρωτῶν μας χωρὶς νὰ ἐλπίζωμεν νὰ τὸν ἀπαλάσωμεν αὐριον, μὴν ἠμποροῦντες νὰ ἀποκτήσωμεν τίποτε μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι εἶναι ἐδική μας . . . εἴμεθα ὡς τέκνα ἀποκηρυγμένα μεταξὺ λαῶν χριστιανικῶν.

Ὁ ἀγρὸς τὸν ὅποιον καλλιεργοῦμεν δὲν μᾶς ἀνήκει· μόλις τὸν ποτίσωμεν μὲ τοὺς ἰδρωτάς μας, καὶ ἰδοὺ ἕνας μπέης τὸν οἰκαιοποιεῖται, διότι αὐτὸς εἶναι μουτουλμάνος καὶ ἡμεῖς χριστιανοί. Ὁ κεραγιάς του (ἐπιστάτης) εἶναι κύριος νὰ μᾶς ἐπιβάλλῃ νέας συμφωνίας ἢ νὰ διαλύσῃ τὸ *ιτζαρέτ* (συμφωνητικὸν), ἐνῶ οἱ στάχεις ἀρχίζουν νὰ μεστῶνουν, καὶ νὰ βάλῃ ἄλλους νὰ θερίσουν, χωρὶς καὶ ἓνα κομμάτι ψωμίου νὰ μᾶς δώσῃ· τὰ χέρια μας δὲν μᾶς ἀνέκουν εἰμὴ ὅταν δὲν τὰ ζητῇ ἡ ὑπηρεσία τοῦ *μπεϊλίκιον*. Αἱ ἀγγαρεῖαι πέρνουν ὅλον μας τὸν καιρὸν, καὶ ὁ παραμικρότερος ἀξιώματικὸς τοῦ πασᾶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς διώξῃ ἀπὸ τὴν κατοικίαν μας διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸς *κονάκι*. Τὰ βουδάλια καὶ οἱ ἀραμπάδες μας εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των διὰ νὰ μεταφέρουν τὰς ζωοτροφίας καὶ τῶν ἀλόγων τὴν τροφήν διακόσια μίλια μακρὰν, ἐνῶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά μας βλέπουν νὰ χάνεται ὁ καρπὸς τῶν ἀγρῶν μας δι' ἑλλειψιν ἐργατῶν. Ἐὰν παραπονεθῶμεν μᾶς ὑβρίζουν, ἐὰν ἀντισταθῶμεν μᾶς δέρουν, καὶ ἐὰν φύγωμεν, καίουν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχομεν, καὶ μᾶς καταδιώκουν ὡς ἀγρία θηρία· οὔτε δικαιοσύνην οὔτε ἔλεος εὐρίσκουμεν! Εἴμεθα γκιαούριδες, ἀπιστοί, διότι δὲν μᾶς θεωροῦν ὡς συντοπίται, ἀλλὰ ὡς ἐχθροὶ στρατοπεδευμένοι εἰς τόπον ξένον· καὶ ἂν μᾶς χαρίζουν τὴν ζωὴν, μᾶς τὴν χαρίζουν διὰ νὰ πίνουν καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ ἰδρωτός μας. Βλέπω, Φράγκοι, ὅτι διστάζετε νὰ μὲ πιστεύσετε, καὶ ὅμως ὅλα ὅσα σᾶς εἶπα εἶναι μηδὲν ὡς πρὸς ἄλλα τὰ ὅποια πολλάκις ὑποφέρομεν ἡμεῖς οἱ ἀδελφοί σας χριστιανοί. Μὴν σείετε τὴν κεφαλὴν, μὴν κλείετε τὰς ἀκοάς σας εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀληθείας, διότι εὐγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα χριστιανοῦ. Σᾶς διηγοῦμαι τὴν ἱστορίαν μου, ἱστορίαν καὶ πολλῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι δὲν ἠμποροῦν νὰ παραπονεθῶν διότι ὁ θάνατος δὲν ὁμιλεῖ. Ὅχι, ἐνόσω ἡ ψυχὴ εἶναι ἐλευθέρη, ἐνόσω ἐξουσιάζῃ τὸν ἐκυτὸν τῆς, τὰς συμπαθείας, τὰς ἐνθυμήσεις, τὰς ἐλπίδας τῆς, τὰ παθήματα τοῦ σώματος εἶναι τίποτε· ἀλλὰ νὰ σὲ ἀρπάσουν μὲ βίαν καὶ μὲ ἐπιβουλὴν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἀγαπῶμεν περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, νὰ σὲ κατασιχύνουν, νὰ σὲ ἀπελπίσουν ἀφαιροῦντές σε ἔχι πλέον τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ εἴ-

σαι εὐτυχής . . . νὰ ἀρπάξουν τὰς γυναῖκας, τὰς θυγατέρας, τὰ παιδιά σας . . . τί σᾶς φαίνεται; αὐτὰ δὲν εἶναι ἄξια ἐκδίκησεως, δὲν εἶναι ἄξια τῆς κατάρτης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀγανακτήσεως τῶν ἀνθρώπων;

Στόμα ἀνθρώπου εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τὸ ἦθος τοῦ Βουλγάρου ὅτε ἔλεγε ταῦτα· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἠστραπήδουν ὡς φλόγες, οἱ μυκτῆρές του ἠνοιγοκλείοντο ἀπὸ ὀργὴν καὶ ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἦτο λέων. Ἡ φωνὴ του ποτὲ μὲν βραγχώδης, ποτὲ δὲ βροντώδης, ὡμοιάζεν ἤχον κώδωνος. Τρομερὰ ἦτο ἡ ὄψις του, καὶ ἔβλεπες ὅτι τὸ κατὰ τῶν τυράννων μῖσος ἔβραζεν εἰς τὸ στήθος του.

— Ὅ,τι εἶδαν τὰ μάτια μου, Φράγκοι, ἐξακολουθήσεν ὁ τσορμπατζής, ἡ γλῶσσά μου δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ διηγηθῇ τὴν ἡμέραν ὅμως τῆς τελευταίας παρουσίας, τὰ μεμολυσμένα κόκκαλα τῶν θυμάτων θὰ μαρτυρήσουν. Ποτὲ ἡ πανώλης δὲν ἔκαμε νὰ μυροφορεσουν τόσαι οἰκογένειαι ὅσας τὰ κακουρήματα τῶν Ὁσμανλίδων. Εἶδα ἀρπαγὰς, βίαις, καταπιέσεις, εἶδα μητέρας ἀπαρηγορήτους, ἀνδρας διψῶντας ἐκδίκησιν, ἀφίνοντας τὰ ἔργα των καὶ καταφεύγοντας μὲ τὸ τουφέκι εἰς τὰ δάση καὶ τὰ βουνά . . . Ἐνόσω ὅμως ἠλπιζα εὐτυχίαν, μόλις ἔμενε τόπος εἰς τὴν καρδίαν μου διὰ συμπάθειαν· τὸ μῖσος μὲ ἦτον ἀγνωστον. Ἐνα μόνον πάθος μὲ ἐκυρίευσεν ὅλον· ἡ ἀγάπη τῆς Μαρίτσας· αὐτὴν μόνην ἔβλεπα καὶ μὲ αὐτὴν μόνην ἤθελα νὰ ζήσω . . . Ὁ τυφλός! . . . δὲν ἔβλεπα ὅτι δι' αὐτὴν ἴσια ἴσια θὰ ἐπάθαινα πάθημα χειρότερον ἀπὸ τὸν θάνατον.

Ἡ λύπη τοῦ πατρός μου, τὰ χρέη τῆς θέσεώς μου καὶ αἱ ἐδικαί μου ὑποθέσεις μὲ ἠνάγκασαν νὰ μείνω ἕναν χρόνον εἰς τὴν Σρεβρὶαν χωρὶς νὰ ἰδῶ τὴν ἀρράβωνιστικὴν μου· ἤξευρα ὅμως ὅτι ἔμεινε πιστή. Τέλος πάντων τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐπῆγα μὲ τὴν μητέρα μου εἰς Ῥασγράδ διὰ νὰ τὴν ζητήσω, καὶ νὰ φέρω τὴν ἀρράβωνα, κατὰ τὴν τάξιν. Μετ' ὀλίγον ἐστεφανώθημεν. Εὐθὺς μετὰ τὴν τελετὴν, ἀνέβημεν εἰς τὰ ἄλογα, καὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ πολλοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ἐπεστρέψαμεν εἰς Σρεβρὶαν, ὅταν ὅμως ἐφθάσαμεν, ἀντὶ νὰ μᾶς ὑποδεχθῶν οἱ κάτοικοι χαίροντες, ἦσαν καταλυπημένοι, διότι Τούρκοι στρατιῶται περιφερόμενοι εἰς τὸ χωρίον, ἐζήτουν κριθάρι, ἄχυρα καὶ ἀραμπάδαις διὰ νὰ τὰ μεταφέρουν. Μόλις ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κατοικίαν μου, καὶ ἄνθρωποι τοῦ πασᾶ ἐμβῆκαν διὰ νὰ κάμουν *κονάκι* διὰ τὸν πασᾶν αὐτὸν, μεταβαίνοντα ἀπὸ τὸ Βιδίνι εἰς τὴν Σιλίστριαν· ἂν καὶ ἐλυπούμην πολὺ ὅτι ἠναγκαζόμην νὰ παρακαλέσω τοὺς προσκεκλημένους νὰ ἀναχωρήσουν, δὲν ἐτόλμησα ὅμως νὰ παραπονεθῶ φοβούμενος μὴν πάθωμεν χειρότερα. Ἀφῆκα λοιπὸν τὴν οἰκίαν μου εἰς τοὺς Τούρκους μὲ ὅλας τὰς προετοιμασίας, καὶ μόνον ἐφρόντισα πῶς νὰ κρύψω ἀπὸ τὰ μάτια των τὴν ἀρράβωνιστικὴν μου.

Δυστυχῶς ὅμως ἐνῶ ἠτοιμαζόμην νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐφθασεν ὁ πασᾶς μὲ τὴν συνοδίαν του, καὶ ἰδὼν τὴν Μαρίτσαν ἐτρώθη ἀμέσως. Ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀποδείξῃ τίποτε, μαθὼν ὅτι ἤμην ὁ τσορμπατζής

μ' ἐκράτησε πλησίον του διὰ νὰ μὲ δώσῃ διαταγὰς, ἐνῷ παρηκολούθει μὲ φλογερὰ βλέμματα τὴν σύζυγόν μου. Ἡ μάνα μου καὶ αἱ φίλοι μου δὲν εἶχαν ἀνάγκην τῶν ἐδικῶν μου συστάσεων διὰ νὰ προσέξουν καλὰ τὴν Μαρίτσαν· ἀλλ' ὅταν τὴν εἶδα ἀναχωροῦσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τὴν οἰκίαν μου, ἡ καρδιά μου κατεσπαράχθη. Ὁ παπᾶς ἐμήνυσεν ἀμέσως τὸν μπίμπασην, ὁ ὁποῖος ἐδιοικοῦσε τὸ ἀπόσπασμα, καὶ ἀφοῦ ἔγραψε διὰ τοῦ γόττσα ὅσα κοιλὰ κριθῆς καὶ ὅσον ἄχυρον ἤμπορεσαν νὰ συνάξουν εἰς τὸ χωρίον, καθὼς καὶ τοὺς ἀραμπάδες ὅσους πύραν, μ' ἐπρόσταξε νὰ τὰ συντροφεύσω ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Σιλίστριαν ὑπεύθυνήν μου, καὶ νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὸν φρούραρχον. Τὸν ἀπεκρίθη ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἐπεστάθησα ἐγὼ εἰς τὴν σύναξιν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶμαι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ποσότητα· αὐτὸς ὁμῶς ἐγέλασε καὶ μ' ἐπρόσταξε νὰ τὸν ὑπακούσω. Τὸν παρέστησα μετὰ ταῦτα ὅτι εἶχα προσκαλεσμένους ἀπὸ τὸ Ῥασγράδ, ἐλπίζων νὰ κρύψω τὸ ἀληθινὸν αἷτιον τῆς ἀνησυχίας μου. Δὲν ἤξεύρω ἂν μ' ἐνόησεν ὁ κακούργος, ἐγέλασεν ὁμῶς δυνατωτέρα καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ Σουλτάνου ἐπροτιμᾶτο, καὶ ὅτι εἶχα καιρὸν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μου νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς τὰς ὑποθέσεις μου. Ἀνεχώρησα λοιπὸν καταρώμενος αὐτὸν καὶ τὸ κακὸν μου ἄστρον. Ἐὰν τὴν πρώτην φορὰν ἐχαιρόμην μεταβαίνων εἰς Σρέβριαν, σήμερον ὁμῶς ἤμην περίλυπος. Ἐνθυμούμενος τὸν θησαυρὸν τὸν ὁποῖον ἄρινα ὀπισθέν μου, κατετηκόμην ἀπὸ φροντίδας καὶ ἀπὸ ὀργῆς. . . . Οἱ ἀραμπάδες μας ἐπεριπάτουν ὡς χελῶναι, ἐνῷ ἐγὼ ἐπεθύμουν πιερά.

Τέλος πάντων ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σιλίστριαν, καὶ ἀμέσως ἐπῆγα εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ ἐξεφόρτωσα τὰ πράγματα. Μόλις δὲ ἔμεινα ἐλεύθερος καὶ ἀγαράσας ἀπὸ Ἀρμένιον ἓνα ἐλαφρότατον ἄλογον, τὸ ἀνέβηκα καὶ ἔτρεξα ἀκράτητος. Ὁ ἀετὸς δὲν πετᾷ ταχύτερα εἰς τὴν φωλεάν του, ἀρ' ὅσον ἔτρεχα ἐγὼ πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀφῆκα χωρὶς νὰ θέλω. Ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἐφθάσα εἰς τὸ χωρίον καὶ περὶ τὴν ἐξιδύμην τῆς νυκτὸς (μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον) ἐμβῆκα εἰς αὐτό. Μόνον τὰ πατήματα τοῦ ἀλόγου μου ἤκούοντο· ὅταν ἐφθάσα εἰς τὴν κατοικίαν μου ἤπορθησα εὐρὼν τὴν θύραν ἀνοικτήν. Ἐκέντησα τὸ ἄλογόν μου καὶ ἐμβῆκα μὲ αὐτό· μόλις δὲ ἐπέξευσα καὶ ἔπεσε νεκρὸν. Ἐσπρωξά τὴν ἐσωτερικὴν θύραν καὶ εἶδα φρίσσων ὅτι ἦνοιξε μόνη. . . δὲν τὴν εἶχαν κλείσει. Ἐπροχώρησα εἰς τὴν αἴθουσαν, χωρὶς ὅμως νὰ τολμήσω νὰ ὑπάγω παρεκῆ. Κανέν φῶς δὲν ἔκκει κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ τὸ σκότος ἦτον τόσον πυκνὸν ὥστε ἀνετρίχιαζα· ἤκουα καλὰ, καὶ μόνον παλμοὶ ἐκτύπουν εἰς τὸ στήθος μου. Εἶμαι τρελὸς, εἶπα κατ' ἐμαυτὸν, ὅλοι κοιμῶνται αὐτὴν τὴν ὥραν. Ἐπροχώρησα ἀκόμη ὀλίγον, σπρώχνων ἐπίτηδες τὸ τραπέζι εἰς τὸ ὁποῖον κάθισθε, καὶ ἐφώνηξα δύο νέας ὑπηρετρίδας αἱ ὁποῖαι ἐκοιμῶντο εἰς τὸ πλαγινὸν δωμάτιον· ἀλλὰ καμμία δὲν ἀπεκρίθη· ὀπισθοδρόμησα τότε εἰς τὴν θύραν ἔχων τὸ χερί εἰς τὸ γιαιταγάνι μου, ὡς νὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερασπισθῶ μόνος

εἰς ἐκεῖνο τὸ βαθὺ σκότος. Χίλιοι λογισμοὶ ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν κεφαλὴν μου. . . ἤμην ὡς μεθυσμένος· ἠθέλησα καὶ πάλιν νὰ φωνάξω ἀλλ' ἡ γλῶσσά μου ἦτον ὡς παραλυμένη. . . ἠθέλησα νὰ ὑπάγω νὰ ἐξυπνίσω τοὺς τσομπάνιδες (βοσκούς), ἀλλὰ τὰ γόνατά μου δὲν ἐκρατοῦσαν πλέον. Ἐπροσπάθησα νὰ εὕρω τὰ πυρικθόλα τὰ ὁποῖα εἶχα ἐπάνω μου, ἀλλὰ τὰ χερί μου ἔτρεμαν· ἀκούμβησα εἰς τὴν θύραν διὰ νὰ μὴν πέσω. . . Δὲν εἶδον τίποτε, δὲν ἤξευρα τίποτε, καὶ ὁμῶς ἡ καρδιά μου ἦτον ἀρραυσμένη ὡς νὰ ἐγνώριζε τὰ διατρέξαντα.

Ἐξάφνα βαθύς ἀναστεναγμὸς ἠκούσθη εἰς τὸ βάθος τῆς σόμπας καὶ μὲ κατετρόμαξεν. Ἦκουσα καλὰ. . . καὶ εἶδα ὅτι ἦτον ἡ φωνὴ τῆς μητρός μου. . . καὶ ὁμῶς δὲν ἦτον ἡ φωνὴ τις ἀλλὰ κατὰ τρομερὸν ὡς ψυχράχρημα, ἢ ὡς βογγάλισμα ἀνθρώπου βλέποντος κακὸν ὄνειρον· τὸ αἷμά μου ἐπάγωσε, καὶ ἔμεινα ἀπολιθωμένος· ἡ ὑπερβολὴ ὁμῶς τοῦ φόβου μὲ ἔδωκε δυνάμεις. Ἐπροχώρησα ἕως εἰς τὸ μέσον τῆς σόμπας, φωνάζων μεγαλοφώνως τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκά μου. . . τότε ἤκουσα καὶ δεύτερον στεναγμὸν. . . Δὲν ἦτον λοιπὸν πλέον ἀμφιβολία· ἦτον αὐτὴ ἡ μητέρα μου! . . Ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἔτρεξα εἰς τὴν φωτίαν, ἀνακάτωσα τὴν στάκτην μὲ τὸ μαχαίρι μου, καὶ εὐρὼν ἓνα κάρθουρον ἀναμμένον ἀναψά τὸν λύχνον ὁ ὁποῖος ἦτον ἐκεῖ κοντά. Καὶ τί εἶδα ὅταν ἀναψά τὸ φῶς; . . Εἶδα τὴν μητέρα μου ζαρωμένην εἰς μίαν γωνίαν, μὲ τὸ κεφάλι σκεπασμένον καὶ πετμένον εἰς τὸ στήθος τῆς· ἔτρεξα, τὴν ἀνέστηκωσα, καὶ αὐτὴ μὲ ἐσπρωξε στενάζουσα· εὐγάλα τὸ σκέπασμα τοῦ προσώπου τῆς, τὸ ὁποῖον ἦτον καταιματωμένον, ἐξήτησα τὴν πληγὴν τῆς τρέμων. . . τὴν ἐρώτησα. . . καὶ τὸ βλέμμα τῆς μὲ ἔκαμε νὰ ἐννοήσω. . . Κακούργημα μέγα ἐπράχθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κακούργημα ἀθεράπευτον· ἡ μάνα μου ἦτον βουδῆ! Οἱ βάρβαροι διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὰ παράπανά τῆς καὶ τὴν κατηγορίαν ἐκοίαν τὴν γλῶσσάν τῆς. Ὡς τρελὸς ἐρρίψα τὸν λύχνον καὶ ἔτρεξα εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον φωνάζων τὴν Μαρίτσαν. . . Ἡ μάνα μου κατώρθωσε νὰ συρθῇ γονατιστὴ ἕως εἰς τὴν θύραν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορούσε νὰ ὁμιλήσῃ, ὤφονε τὰ δύο χερί τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς διὰ νὰ τὸν ἐπικαλεσθῇ μάρτυρα τῆς τρομερᾶς ἀληθείας. . . Ἀλλὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, οὔτε ὁ Θεὸς δὲν θὰ εἶχε δύναμιν νὰ μ' ἐμποδίσῃ. Ἦρμησα εἰς τὸ δωμάτιον. . . καὶ τὴν εἶδα. . . ἐκεῖ. . . τὴν Μαρίτσαν. . . τὴν γυναῖκά μου, . . τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου. . . τὴν ζωὴν μου. . . ἐξαπλωμένην, αἵματωμένην, τρελὴν. . . τὴν εἶδα. . . καὶ κατεσπαράχθη ἡ καρδιά μου. . . ἀντὶ τοῦ ἀγγέλου μου εἶδα πρόσωπον κατεστραμμένον, σάρκα αἵματωμένην. . . ἦτον βουδῆ! . . . καὶ τρελή! . . .

Λόγια δὲν ἔχω, ξένοι, διὰ νὰ σᾶς παραστήσω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κανένας ἄλλος δὲν αἰσθάνθηκεν εἰς τὸν κόσμον ὅσον ἐγὼ. . . Καὶ ὁμῶς ἔζητα, διὰ νὰ κάμω τὴν ἐκδίκησιν Ἰσὴν μὲ τὸ κακούργημα. . . Εἶδετε μόνοι σας τὸ ἄθῳν ἐκεῖνο θῦμα τῆς θρηωδίας τῶν Τούρκων, ἐκείνην ἡ ὁποία ἐδέχθη τὸν ὄρκον

μου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ὁποίαν ὁμῶς δὲν ἤμπορῶ νὰ ὀνομάσω γυναῖκά μου. Ἡ δυστυχής! . . . δὲν ἐννοεῖ πλέον οὔτε τὴν ἐδικήν της οὔτε τὴν ἐδικήν μου δυστυχίαν . . . Ἡ μάνα μου ὁμῶς ἂν καὶ βουθῇ, μὲ τὰ εἶπεν ὅλα. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου εἰς Σιλίστριαν ὁ πασᾶς ἔστειλε τοὺς τσαούσιδες του καὶ ἐσκάλισαν ὅλας τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, καὶ ἐπῆρε τὴν Μαρίτσαν, ἐνῶ οἱ γονεῖς της ἐτοιμάζοντο νὰ τὴν φέρουν ὀπίσω εἰς Ῥασιγράδ. Ἡ μάνα μου ἔλαθε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἠκολούθησεν ἕως ἐδῶ. Ὁ πασᾶς, κρατήσας πλησίον του μόνους τοὺς πιστοὺς δούλους του, ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν μου, χωρὶς νὰ φοβῇται ἀντίστασιν, διότι ἐκτὸς γυναικῶν καὶ παιδίων φοβισμένων, κανεὶς ἄλλος δὲν εἶχε μείνει εἰς τὸ χωρίον. Ἦρχισε νὰ παρακαλῇ καὶ νὰ φοβερίζῃ τὴν Μαρίτσαν διὰ νὰ τὴν βιάσῃ νὰ γείνη Τοῦρκα τὴν ὑπέσχετο μάλιστα ὅτι θὰ τὴν κάμῃ πρώτην ὄλων του τῶν γυναικῶν. Ἡ γενναία ὁμῶς κόρη οὔτε τὴν θρησκείαν της οὔτε ἐμὲ ἀπηνήθη. Τότε ἀπελπισθεὶς μετεχειρίσθη βίαν. Εἰς μάτην καὶ αὐτὴ καὶ ἡ μάνα μου ἐπάλασαν ἐναντίον εἰς τοὺς δημίους των . . . Τὰς ἔδεσαν καὶ ἐκοψάν τὰς γλῶσσάς των. Μετὰ ταῦτα . . . καὶ μήπως οἷς, ἂν καὶ χριστιανοὶ θὰ τὸ ἐπιστεύετε ἂν δὲν τὸ ἐβλέπετε μὲ τὰ μάτια σας, ἐπρόσθεσε καὶ τελευταῖον κακούργημα εἰς τὰ ἄλλα . . . Ἐχῶσε τὰ κατηραμένα δάκτυλά του εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ μάτια της καὶ τὸ εὐχαλεν . . .

Ἰδοῦ, ξένοι, τί μὲ διηγήθη ἡ μάνα μου μὲ τὰς χειρονομίας καὶ μὲ τὸ βλέμμα της . . . καὶ αὐτὸ πρώτη γλῶσσα ἡ ὁποία τὸ λέγει εἶναι ἡ ἐδική μου τὴν ὥραν αὐτήν· ἰδοῦ τὸ μυστήριον τῆς ἐκδικήσεώς μου. Ὁ καιρὸς ἰάτρευσε τὰς πληγὰς τῶν δύο ταισιπῶρων γυναικῶν, ἡ πληγὴ ὁμῶς τῆς καρδίας μου εἶναι ἀνίατος.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Songs of the Greeks, London 1825. (Ἑλλένων ᾠσματα. Ἐν Λονδίῳ 1825.)

Beaux-arts et voyages par Charles Lenormant, précédés d'une lettre de M. Guizot., Paris 1861. (Ὠραῖαι τέχναι καὶ περιηγήσεις ὑπὸ Καρόλου Λενορμάν μετὰ ἐπιστολῆς τοῦ Κ. Γυζό. Ἐν Παρίσι 1861.) — Εἰς τόμους δύο. (1).

Β'.

Οὔτε τοῦ Κ. Λενορμάν τὸ σύγγραμμα σκοπὸν ἔχω νὰ ἀναλύσω· οὐ μόνον διότι διαλαμβάνει περὶ ποικίλων ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων τὴν ἀνατομὴν ἀδύνατον νὰ ἐγχειρίσῃ· ὅστις στερεῖται τῶν γνώσεων τοῦ πολυμαθοῦς συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ διότι, παραθεὶς αὐτὸ πρὸς ἀρχαιότερον πῶνμα φιλέλληνας, μίαν

καὶ μόνον πρόθεσιν ἐξ ἀρχῆς εἶχον, νὰ καταδείξω τί περὶ ἡμῶν ἐδόξασεν ἐκεῖνος καὶ κατὰ τὰς τρεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα περιηγήσεις του. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περιηγήσεις αὗται ἐγένοντο εἰς πολὺ διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων καιροὺς, τὸ 1829, τὸ 1844 καὶ τὸ 1859, καὶ διεστῶτας οὐ μόνον χρονολογικῶς ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς, ἡ ἐξέτασις θὰ ἔχῃ διττὴν τὴν ἀξίαν· πρῶτον, θὰ ἐξελέγξῃ τὸ ὀρθόν, καὶ ἐπιεικὲς, καὶ, πρᾶγμα σπάνιον σήμερον, τὸ εὐσταθὲς τοῦ φρονήματος τοῦ ἀνδρός, καὶ δεύτερον, θὰ χρησιμεύσῃ ὡς τις παραμυθία πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἐπροστάτευτε μὲν ἄλλατε ὁ συρμός, κατέλιπε δὲ ἐν τάχει μυκητριζῶν καὶ ἐξουθενῶν (1). Τῆς σταθερότητος δὲ ταύτης τὸ ἀξιοθαύμαστον θέλει ὁμολογήσῃ ὅστις ἀναλογισθῇ ὅτι οὐ μόνον ὁ γαλλικὸς καὶ ὁ ἀγγλικὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐλληνικὸς συρμός, ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπηνήθημεν ἡμᾶς αὐτοὺς. Ἐννοῶ, μοὶ ἔλεγε βαρυθυμῶν ὁ ἀειπόθητος ἐκεῖνος φιλέλληνας κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις διατριβήν, ἐννοῶ ὅτι ἡ ἀδιάκοπος μεψιμοιρία ἀποδεικνύει ἀκατάσχετον ῥοπήν πρὸς τὴν πρόοδον, ἐπιθυμίαν ἄκρατον βελτιώσεως καὶ μεγαλείου· ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξηγήσω καὶ τὴν ἀδιάκοπον ἐκπαύλιν πάσης πράξεως, καὶ τῆς πασιφανέστερον κοινωφελούς, παντὸς προσώπου καὶ τοῦ προηλότερον εὐεργετήσαντος ἢ εὐεργετοῦντος τὴν Ἑλλάδα; Καὶ ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκω ἐνίοτε εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἀπὸ τὰς ἀενάους κατακρίσεις αἵτινες βομβοῦσιν ἀδυσώπητοι περὶ τὰς ἀκοάς μου ἀφ' ὅτου ἤλθον ἐνταῦθα, πείθομαι ὅτι οὐδὲν ἔχετε πλέον ἱερόν· καὶ οἱ δοξάσαντες τὸν ἀγῶνα καὶ σώσαντες τὴν πατρίδα, καὶ οἱ νεώτεροι οἱ τιμῶντες σήμερον αὐτήν, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ οἱ ἰδιῶται αὐτοὶ, ὅλοι καὶ ὅλα ἐξυβρίζονται παρ' ὑμῶν· ἀπὸ λοιπὸν ἐπαύσατε τιμῶντες ὑμᾶς αὐτοὺς, διὰ τί ἀπαιτεῖτε νὰ τιμᾶσθε παρὰ τῶν ξένων;

Καὶ ὁμῶς οὔτε ξένων ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπίβουλοι συκοφαντίαι, οὔτ' ἐγγχωρίων ἀπερίσκεπτοι ἢ φθονεραὶ κατακρίσεις ἴσχυσαν νὰ κλονήσωσι τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, οὐχὶ αἰσθημα, διότι τὸ αἰσθημα δεικνύει μὲν πολλάκις ἀγαθὴν προαίρεσιν, οὐχὶ ὁμῶς πάντοτε καὶ κρίσιν ὑγιᾶ, ἀλλὰ φρόνημα· ὁ δὲ Λενορμάν ἡγάπα τὴν Ἑλλάδα πεποιθήσιν ἔχων ὅτι ἐν αὐτῇ κεῖται ἀκμαῖος ὁ σπόρος τῆς πολιτικῆς, τῆς νοσητικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἀνατολῆς· εἶχε δὲ καὶ ἄλλην πεποιθήσιν ἐτι ζωηροτέραν· ἐπίστευε, λέγω, ὅτι ἀδύνατος ἡ ἀναγέννησις αὕτη ἄνευ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου.

Ἰδοῦ τίνα φίλον, οὐχὶ πρόσωπικόν, ἀλλὰ φίλον τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ἀνένδοτον, ἐσπευσάν τινες τῶν ἀρίστων (2) νὰ ξενίσωσιν εἰς Ἀθήνας, ἐνῶ χεῖλη ἀκριτόμυθα ἢ φιλόφογα ἠγωνίζοντο νὰ ἐλαττώσωσι

(1) La mode avait pris les Grecs sous sa protection en 1824, et la mode se retirait d'eux et les déclarait surannés en 1834. Ταῦτα ἔγραφε τὸ 1834 ἔτος ἐπιστομὸς τῆς Γαλλίας δημοσιογράφος, ὁ Κ. Dutergier de Hauranne.

(2) Μεταξὺ τῶν ὁποίων διατρέπων ὁ ἀείμνηστος Ἀνδρέας Μεταξάς.

(1) Ὁρα φυλλάδ. 280, σελ. 379.